

BESTUURSOPDRACHT DUURZAAMHEID

Inleiding

“Enschede is een duurzame en klimaatbestendige stad” is één van de doelen uit de Gemeentebegroting 2019-2022 die eind 2018 is vastgesteld. Inmiddels zijn we nóg een droge en hete zomer verder, spijbelen scholieren wereldwijd om aandacht te vragen voor de dreigende klimaatverandering en heeft het kabinet op 28 juni 2019 het Klimaatakkoord gepresenteerd met meer dan 600 afspraken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Tegelijk ontstaan er felle protesten tegen windmolenparken in Drenthe en Groningen. Duurzaamheid is breed én urgent. Er is sprake van activisten én ontkenners. Voor de één onderdeel van het dagelijks handelen, voor de ander een ver-van-mijn-bed-show.

Enschede kende in de vorige coalitieperiode het Actieplan duurzaamheid (2015-2018) waarin de speerpunten van het duurzaamheidsbeleid waren uitgewerkt. De totstandkoming van het coalitieakkoord 2018-2022 ‘*Trots, Lef, Bouwen, Kansrijk Enschede*’, de gemeentebegroting 2019-2022 en het landelijke Klimaatakkoord zijn aanleiding voor een herijking van de speerpunten om te komen tot een duurzamere, toekomstbestendige stad.

Terugkijkend op de thema’s die in 2019 het maatschappelijk debat domineerden is het misschien wel meer een kantelpunt dan een herijking. Ja, we gaan door met ons reeds jarenlang gevoerde facetbeleid¹ duurzaamheid en herijken dit waar dit nodig is. Maar tegelijk voegen we in deze coalitieperiode met hoge prioriteit beleid toe dat specifiek gericht is op de verduurzaming van de stad, zoals de totstandkoming van een energievisie en een transitievisie warmte.

In deze bestuursopdracht wordt beschreven welke aanpak en werkwijze het college kiest om in deze coalitieperiode bij te dragen aan de realisatie van de brede duurzaamheidsopgave. Uitgangspunt bij het werken aan de duurzaamheidsopgave is dat het een opgave van de stad is. Samenwerking met inwoners en partners staan dan ook voorop. Het college wil en kan het niet alleen.

Met de vaststelling van deze bestuursopdracht komt het Actieplan duurzaamheid (2015-2018) ten einde.

Doelstelling

In het coalitieakkoord 2018-2022 ‘*Trots, Lef, Bouwen, Kansrijk Enschede*’ zet het college de lijnen uit: *Wij willen dat Enschede ook voor toekomstige generaties een fijne plek is om te zijn, daarom moeten we nu al onze verantwoordelijkheid nemen. Door nu stappen te zetten in het verduurzamen van onze stad, kunnen onze kinderen later ook nog profiteren van een prettige leefomgeving. Wij realiseren ons dat dergelijke ambitieuze doelstellingen niet behaald kunnen worden zonder de inwoners en ondernemers van Enschede. Alleen samen kunnen we deze weg bewandelen; wij moeten allemaal ons steentje bij dragen. Draagvlak voor moeilijke maatregelen is daarbij belangrijk, maar wij beseffen dat 100% draagvlak niet altijd haalbaar is, daarvoor is de opgave te groot.*

De inhoudelijke prioriteiten voor deze coalitieperiode komen voort uit de lange termijn doelen die we onszelf hebben gesteld in het coalitieakkoord:

1. In 2050 is Enschede klimaatneutraal
2. In 2050 zijn alle woningen en bedrijven aardgasvrij
3. In 2050 is Enschede klimaatbestendig, biodivers en waterrobuust ingericht
4. Uiterlijk in 2040 is ons gemeentelijk vastgoed energieneutraal
5. In 2030 produceren we nog maar 50 kg restafval per inwoner per jaar
6. De luchtkwaliteit in Enschede blijft voldoen aan wettelijke normen

¹ Het beleid voor een thema, zoals duurzaamheid, is binnen elke gemeentelijke sector een vast onderdeel (facet) van alle overige beleidsprocessen.

De bestuursopdracht

Doel van de bestuursopdracht is om:

- A. Een eenduidig beeld te geven over de beleidsprioriteiten waar Enschede tot 2022 voor kiest.
- B. Een helder proces te schetsen hoe we deze coalitieperiode onderling - en samen met onze partners en de stad - werken aan de integrale duurzaamheidsopgave.
- C. Een duidelijke rol en taakverdeling binnen het college en de ambtelijke organisatie af te spreken.
- D. Af te spreken hoe we de beschikbare intensiveringsmiddelen voor duurzaamheid uit het coalitieakkoord inzetten.

A. Beleidsprioriteiten

Enschede wil in 2050 klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatbestendig zijn. Om deze doelen te bereiken geven we in deze coalitieperiode prioriteit aan het ontwikkelen en vaststellen van beleid dat specifiek gericht is op de verduurzaming van de stad op het gebied van energie, warmte en klimaatadaptatie. Voor het overgrote deel is vaststelling van dit beleid voorzien in 2020.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze beleidsprioriteiten.

Beleidsprioriteiten coalitieperiode 2019-2022	
Energievisie (2020) Regionale Energie Strategie (2020)	Energietransitie: opwek, besparing, en warmte
Transitievisie Warmte (2021)	Aardgasloos maken gebouwde omgeving: alternatieven, keuzes per wijk en fasering van wijken
Warmteplan (2020)	Pilot Tweekelerveld
Klimaatadaptatie (2020)	Uitvoeringsprogramma met stakeholders t.b.v. klimaatbestendig inrichten openbare ruimte: waterrobuust, droogte- en hittebestendig (Gemeentelijk Rioleringsplan ; Watervisie Enschede 2013 - 2025 ; Klimaatatlas)
Bevorderen klimaatadaptatie op particulier terrein (2020)	Bijdrage regelingen, duurzame rioolheffing, regels en communicatie/bewustwording
Biodiversiteit en groen (2020)	Biodiversiteit (kwaliteit groen) verbinden aan klimaatbestendig en water robuust inrichten (kwantiteit groen), stedelijke natuur- en waterkansenkaart, natuurinclusief bouwen
Ondersteunende activiteiten	
Het duurzaamheidsveld is en blijft sterk in ontwikkeling. Continue oriëntatie op landelijke ontwikkelingen en subsidiemogelijkheden in verbinding met de uitvoering van onze stedelijke lobby strategie.	

Zoals in de inleiding al is aangegeven heeft Enschede een traditie waarin duurzaamheid als thema binnen elke gemeentelijke sector een vast onderdeel (facet) is van het beleidsproces. Dit facetbeleid herijken we waar nodig. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de meest relevante beleidsprocessen.

Beleid vastgesteld en in uitvoering	
Inkoop	Inkoop van steeds duurzamere alternatieven (Inkoop- en aanbestedingsbeleid)
Vastgoed	Verduurzamen gemeentelijk vastgoed (Strategie op Vastgoed 2017)
Afval	Verminderen restafval (Diftar)
Handhaving energiebesparingsplicht bedrijven	BVTH-beleid
Wonen	Verduurzaming woningvoorraad en klimaatbestendig leefomgeving (Woonvisie)
Beleid vastgesteld; uitvoering nog uitwerken in uitvoeringsagenda	
Werklocaties	Integrale verduurzaming werklocaties en circulaire economie (Visie Werklocaties)
Communicatie en participatie	Communicatievisie en participatie cf Nota inwonersparticipatie “Enschede beslist” toepassen op duurzaamheidsdomein
Beleid nog vaststellen	
Mobiliteit (2020)	Aanvullende maatregelen verduurzaming mobiliteit (Mobiliteitsvisie)
Circulair ondernemen (2020)	Verkenning van kansen en rol gemeente

B. Proces

De duurzaamheidsopgave is zo breed en omvangrijk dat het een noodzakelijke voorwaarde is dat dit proces gezamenlijk wordt doorlopen. Het gemeentebestuur, de ambtelijke organisatie, onze inwoners, ondernemers en partners, de stad, maar ook de regio en het rijk zijn allemaal onderdeel van de oplossing van de duurzaamheidsopgave.

Veel van de beslissingen die nodig zijn voor een klimaatneutraal Enschede in 2050 worden op het niveau van één individu, huishouden of bedrijf genomen. Dat plaatst ons in een bescheidener rol dan op andere opgaven en tegelijk is de opgave zo groot dat we niet op onze handen kunnen blijven zitten. Wendbaarheid en flexibiliteit zijn nodig.

Voor de verduurzaming van onze eigen organisatie en de openbare ruimte zitten we heel direct aan het stuur, en die rol pakken we met beide handen aan. Waar anderen beslissen:

- pakken we een stimulerende, faciliterende en verbindende rol
- geven we maximale ruimte aan initiatieven uit de samenleving
- geven we duidelijke kaders aan marktpartijen (t.b.v. bouwen, inrichten buitenruimte of opwekken van hernieuwbare energie)
- informeren en verleiden we inwoners gericht op zoveel mogelijk duurzaam gedrag (waar het gaat om energiebesparing, voeding, reizen)

De stip aan de horizon hebben we duidelijk neergezet, maar het proces van A naar B is minder eenduidig in te vullen. Wél kunnen we aangeven welke houding en gedrag men van ons in deze coalitieperiode mag verwachten. Hoe we de verbinding onderling, met andere ontwikkelopgaven en met partners vormgeven. Hoe we monitoren en bijsturen. En hoe we de vertaling van onze ambities maken naar concrete activiteiten. Oftewel: ‘Hoe we werken aan de integrale duurzaamheidsopgave’.

	Ambtelijk	College
Houding en gedrag	- Open en transparant - Een lerende organisatiecultuur - Een rechte rug als politieke keuzes gemaakt zijn: dat vraagt lef, en ook eerlijkheid (we maken het niet mooier dan het is)	
Verbinding onderling en met andere opgaven	- Opdrachtgeversteam - Duurzaamheid - Inzet procesregisseur duurzaamheid	- Kwartaalafstemming NvdB, JD en JvH - Strategische sessies
Verbinding met lokale partners	- Proactief informeren, betrekken en consulteren van inwoners, bedrijven en partners cf Enschede beslist - Faciliteren van initiatieven uit de samenleving/markt - Waar mogelijk kiezen we een gebiedsgerichte aanpak - Duurzaamheidsagenda ("klimaattafel") Enschede maken incl kennisontwikkeling met partners (bijv. Saxion, UT, MST, waterschap, Green Business Club, woningcorporaties, Energiecoöperaties, IKT, Kennispark, etc)	
Verbinding met regionale en landelijke partners	- Actieve deelname in Regionale Energiestrategie Twente - Deelname in Agenda voor Twente en Regiodeal (actielijn Circulaire economie en duurzaamheid) - Lobby Klimaatakkoord (via VNG)	
Monitoring en bijsturing (cf Bestuursopdracht Rolling Forecast)	- Ontwikkelen gezamenlijk dashboard via Cockpit	- Klokken van de stad - Jaarrekening en zomernota (incl organiseren ontmoeting)
Vertaling naar concrete activiteiten	- Uitvoeringsprogramma duurzaamheid per jaar	- Gemeentebegroting

Een belangrijk aandachtspunt is het "meenemen" van de inwoners en ondernemers. De energietransitie, warmtetransitie en klimaatadaptatie hebben grote gevolgen, niet alleen in de openbare ruimte maar ook "achter de voordeur". De energievraag moet teruggebracht worden door verbetering van de woning en verandering van gedrag. Installaties in de woning veranderen en het koken op gas verdwijnt. Dit alles vraagt om goede informatie en een goed dienstenaanbod. Hierin zal de gemeente een rol moeten spelen. Hierbij houden we rekening met de recent verkregen inzichten dat iedere groep inwoners eigen incentives heeft om duurzaam denken om te zetten in duurzaam gedrag en sluiten we zoveel mogelijk aan bij wat voor onze inwoners belangrijk is, zoals financiële besparingen die ontstaan door energie besparing (mede ter voorkoming van schulden etc), positieve effecten op gezondheid (bijv door fietsen) en tegengaan van eenzaamheid (bijv door samen te werken aan verduurzaming van de wijk).

Uitgangspunten in het proces en communicatie met inwoners en partners zijn:

- Het is een opgave van de hele stad. We moeten het samen doen, en vooral niet stil blijven zitten, want: iedere kleine stap draagt bij!
- De rol van de gemeente is bescheiden: kaders stellen, informatie verstrekken, faciliteren in de realisatie van projecten van derden, inzetten van openbare ruimte en eigen gronden, verduurzaming van onze eigen organisatie

C. Organisatie en taakverdeling

Samen werken aan deze complexe opgave vraagt om een zo helder mogelijke rol en taakverdeling, zowel binnen het college als binnen de ambtelijke organisatie. De taakverdeling is uitgewerkt in onderstaande tabellen.

Taakverdeling binnen gemeentebestuur

	Coördinerend wethouder duurzaamheid	Vakwethouder deelopgave ²
COLLEGE	- Voortgang van de brede duurzaamheidsopgave - Samenhang tussen de deelopgaven - Signaleren van knelpunten in voortgang en/of samenhang - Aanjagen van versnelling waar nodig, in overleg met betrokken vakwethouder - Rapportage over intensiveringsmiddelen duurzaamheid - Communicatie over voortgang en resultaten van de brede duurzaamheidsopgave	- Voortgang van de deelopgave - Informeren coördinerend wethouder over knelpunten binnen deelopgave - Communicatie over voortgang en resultaten van de deelopgave
RAAD	- Voortgang en samenhang van de brede duurzaamheidsopgave - Beantwoording vragen over brede duurzaamheidsopgave - Rapportage over intensiveringsmiddelen duurzaamheid	- Voortgang van de deelopgave - Raadsvoorstellen m.b.t. de deelopgave - Beantwoording vragen over deelopgave (indien vragen mede betrekking hebben op samenhang duurzaamheidsopgave coördinerend wethouder betrekken)

Bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgevers per deelopgave (januari 2020)

Opdrachtgever	Bestuurlijk	Ambtelijk
Overall opdrachtgever	Niels van den Berg	Djoerd de Vos Koelink
Procesregie duurzaamheid	Niels van den Berg	Nicole Verzijl
Energietransitie - Opwekken van hernieuwbare energie - Besparing van energie en reductie van CO2 uitstoot	Niels van den Berg Niels van den Berg	Cristien Bensink Cristien Bensink
Wonen - Warmtetransitie van de gebouwde omgeving	Jeroen Diepemaat	Belinda van Oosten
Economie - Integrale verduurzaming werklocaties - Afvalloos Twente - Kringlooplandbouw - Circulair ondernemen	Jeroen Diepemaat Jurgen van Houdt Jurgen van Houdt Jeroen Diepemaat (wnd)	Johan Moolenaar Jeroen ter Bekke Werner Gerritsen Johan Moolenaar
Klimaatadaptatie	Jurgen van Houdt	Peter Dijkstra
Biodiversiteit	Jurgen van Houdt	N.t.b.
Luchtkwaliteit	Jurgen van Houdt	Hugo Smuling
Mobiliteit	Jurgen van Houdt	Hugo Smuling
Eigen organisatie: - Vastgoed - Duurzaam Deelvervoer - Inkoop	Jeroen Diepemaat Niels van den Berg Jeroen Diepemaat (wnd)	Erwin van Proosdij Debbie Brands Debbie Brands

² De coördinerend wethouder is zelf op een aantal deelopgaven ook vakwethouder.

D. Intensiveringsmiddelen duurzaamheid

De filosofie, dat duurzaamheid zoveel mogelijk onderdeel is van de werkwijze en houding van de gemeente én het uitgangspunt dat we de meeste duurzaamheid uit ieder euro willen halen die we zelf besteden hanteren we al jaren. Duurzame varianten in ons dagelijks werk worden gefinancierd met de middelen die via de begroting aan de betrokken organisatieonderdelen zijn toebedeeld. De richtlijn is dat 10% van de investeringen en (inkoop)budgetten is gericht op het inzetten van 'het duurzame alternatief'. Tevens zoeken we doorlopend naar aanvullende financieringsbronnen buiten de gemeente, zoals cofinancieringen van partners, maar ook in de vorm van subsidiegelden en kredieten. In feite is onze begroting helemaal verduurzaamd, en de onderliggende uitgangspunten hiervoor blijven we hanteren.

In het coalitieakkoord zijn voor vier jaar intensiveringsmiddelen voor duurzaamheid opgenomen in een specifiek product. Echter, op de nieuwe (transitie)opgaven die nu via het Klimaatakkoord vanuit het Rijk op ons afkomen is onze organisatie nog niet ingericht. Wat de uitvoering van de Energievisie (2020) en de Transitievisie Warmte (2021) straks zal vragen van onze organisatie is nog onvoldoende in beeld. Dit wordt onderdeel van deze visies - en vertaald in de gemeentebegroting (vanaf 2021) - en onze lobby naar het Rijk. Totdat de benodigde uitvoeringsbudgetten voor de energie- en warmtetransitie beschikbaar zijn zetten we de intensiveringsmiddelen in het product duurzaamheid in als overbruggingsgeld.

Drie financiële regels

Voor de uitvoering van alle deelopdrachten hanteren we op basis van bovenstaande drie financiële regels:

- De deelopdrachten worden zo veel mogelijk gefinancierd met de middelen die via de gemeentebegroting aan de betrokken afdelingen zijn toebedeeld (zie gemeentebegroting voor budgetten en bestedingsdoelen);
- We gaan actief op zoek naar aanvullende financieringsbronnen buiten de gemeente, zoals cofinanciering door partners, maar ook in de vorm van subsidies en kredieten;
- De middelen in product duurzaamheid zijn specifiek geoormerkt voor duurzaamheid en is bedoeld voor (tijdelijke) dekking op deelopdrachten, voor communicatie en voor het faciliteren van integrale gebiedsaanpakken.

Beschikbaar budget Product Duurzaamheid conform gemeentebegroting 2019-2022

Via de gemeentebegroting 2019-2022 heeft de gemeenteraad de volgende intensiveringsmiddelen voor duurzaamheid geoormerkt:

Jaar	2019	2020	2021	2022
Budget in euro's	250.000	250.000	250.000	125.000

Deze middelen worden voor de volgende doelen ingezet:

Versnelling op deelopdrachten: capaciteit en onderzoek

De opgaven waar we voor staan gaan over complexe zaken, waar veel partijen bij betrokken zijn en vele belangen spelen. We verwachten deze collegeperiode vaak snel te moeten schakelen om in de uitvoering van het Klimaatakkoord voldoende tempo te maken. Op dit moment is het bedrag voor uitvoering- en procesgelden voor de gemeenten (m.n. warmtetransitie) nog onderdeel van de besprekingen rondom het Klimaatakkoord. Ter overbrugging naar het beschikbaar komen van deze landelijke gelden en om te kunnen starten met de noodzakelijke voorbereidingen zetten we de intensiveringsmiddelen duurzaamheid in.

Aanvullend op inzet van capaciteit is ook vaak onderzoek nodig aan de start van een deelopdracht. Primair ligt de verantwoordelijkheid voor de dekking hiervan bij de opdrachtgever/afdeling. Indien nodig kan een beroep op het product duurzaamheid gedaan worden.

Communicatie: strategie en middelen

Er is veel behoefte aan informatie bij inwoners en partners. Een deel van de intensiveringsmiddelen zetten we deze periode daarom in voor communicatiematerialen en -middelen, langs de volgende lijnen:

- We herijken onze communicatie strategie en bouwen hierbij voort op al behaalde successen en samenwerkingen.
- We gaan de communicatiemiddelen en -boodschap meer richten op het vergroten van kennis en duurzaam denken, en het versterken van de keuze voor duurzaam gedrag bij individuele inwoners en ondernemers. We maken actief zichtbaar wat er al gebeurt, wat we zélf doen en wat er nog meer mogelijk is.
- We zijn voorbereid en staan klaar om te reageren op nieuwsberichten die tot negatieve beeldvorming over verduurzaming leiden, op basis van onderbouwde inhoudelijke informatie.
- Communicatie over duurzame initiatieven is een vanzelfsprekend onderdeel van een project en daarmee de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Onze communicatie is ondersteunend hieraan.
- We onderzoeken of het vertellen van ons verhaal langs de lijnen van de [Sustainable Development Goals](#) bijdraagt aan de verbinding met onze internationaliserings- en talentopgave.
- Waar mogelijk zetten we Enschede landelijk op de kaart, o.a. door deelname in landelijke Green Deals (bijv. Alliantie Financiële Pikkels voor klimaatadaptatie), onderzoeken, het (mede) organiseren van congressen of het meeliften op momenten die landelijk worden georganiseerd (Dag van de Duurzaamheid, Dutch Sustainable Fashion week, etc). Tevens draagt een actieve landelijke opstelling bij aan de mogelijkheid om externe gelden en investeringen te verwerven.

Sustainable Development Goals UN

Integrale gebiedsaanpak

De energievisie biedt vanaf eind dit jaar het kader om tot uitvoering te komen. Om nieuwe ontwikkelingen goed in te passen is een actieve en integrale gebiedsaanpak nodig: samenwerken, combineren van functies, werk met werk maken. Nodig zijn: commitment van partijen, een door alle betrokkenen erkende trekker, middelen voor planvorming én uitvoering, een duidelijke boodschap en een wenkend perspectief. Het kan ook nodig zijn dat wij zelf investeren in scheppen van randvoorwaarden en verruiming van het bestemmingsplan. Bij deze proactieve rol is communicatie en ruimte geven voor (proces) participatie van omwonenden en belanghebbenden essentieel. Voor planvorming, randvoorwaarden en uitvoering zijn afhankelijk van de lokale situatie en participerende partijen middelen nodig om de business case te sluiten.